

**Методика роботи над розкриттям художнього образу
музичного твору в процесі інструментальної підготовки
студентів педагогічного коледжу**

Горяча Уляна

ЗМІСТ

ВСТУП.....

РОЗДІЛ І. МЕТОДИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗКРИТТЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ МУЗИЧНОГО ТВОРУ В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ.....

1.1. Сутність та зміст поняття «художній образ».....

1.2. Компонентна структура розкриття художнього образу музичного твору

1.3. Принципи та педагогічні умови розкриття художнього образу музичного твору.....

РОЗДІЛ ІІ. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ РОБОТИ НАД РОЗКРИТТЯМ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ МУЗИЧНОГО ТВОРУ В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ.....

2.1 Діагностика рівнів розкриття художнього образу в процесі інструментальної підготовки.....

2.2 Експериментальна перевірка ефективності методики роботи над розкриттям художнього образу в процесі інструментальної підготовки.....

ВИСНОВКИ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....

ВСТУП

В Фаховому вимірі сучасного світу пріоритетним визначається виховання майбутнього фахівця як унікальної, творчої особистості, здатної до нестандартних рішень мистецько-педагогічних проблем щодо пізнання навколишнього світу, прояву духовності в процесі набуття особистісних смислів.

Формування нової генерації музикантів-професіоналів, з високим загальнокультурним рівнем, з прагненням у досягненні вершин виконавської майстерності – невід’ємна складова нового педагогічного мислення, націлена на зміну сутності мистецької освіти, в якій студент і викладач виступають як суб’єкти розвитку власної творчої індивідуальності, спрямованості на самоосвіту, саморозвиток.

Основу мистецької діяльності, зокрема музичної-виконавської, складає процес розкриття художнього образу музичних творів, який займає важливу роль у процесі навчання та виховання молоді. Загальновизнаним є те, що мистецтво впливає на людину через художні образи, коли через осягнення образу пізнається сама природа мистецтва. Виходячи з положення про те, що художній образ є основною категорією мистецтва і методом відображення дійсності, головним завданням освіти визначається у безперервному розвитку здатності особистості сприймати художній образ (у тому числі музичний) та відтворювати його у власній творчій діяльності.

Значущість роботи над розкриттям художнього образу посилюється тим, що студент не просто інструментально озвучує авторський художній задум, як суб’єкт виконавського процесу, а проявляє при цьому своє особистісне бачення, відчуття, розуміння семантики твору через самовираження власного «Я».

Про виключну важливість значення розуміння музичного образу в виконавсько-інтерпретаційному процесі наголошували педагоги-музиканти Б.Асаф’єв, В.Бесфамільнов, М.Давидов, В.Топілін, Г.Нейгауз, О.Рябов, С.Фейнберг, Б.Яворський та ін.

Проблематика музичного образу розроблялася науковцями переважно у культурологічному аспекті (С.Безклубенко, В.Бровко, М.Каган, Л.Мізіна, О.Опанасюк, О.Щолокова), психологічному (Б.Назайкінський, Л.Мазель, Б.Теплов), виховному (О.Олексюк, О.Отич, Г.Шевченко, О.Ростовський).

Проблеми психології музичного виконавства розглянуто у працях В.Зеленіна, І.Коломійця, С.Мальцева, О.Ніколаєнко, І.Пилипенко, Г.Ципіна та ін.

У контексті нашого дослідження особливої теоретико-методологічної ваги набувають концептуальні положення теорії та методики музичного навчання (А.Козир, Л.Куненко, О.Михайличенко, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова, В.Шульгіна), методичні напрацювання з питань інструментального навчання і виконавства (В. Лабунець, О.Андрейко, Л. Баренбойм, Т. Бірмак, М. Давидов, Б.Міліч, , Н. Мозгальова, Д. Юник та ін.); дисертаційні дослідження українських (Н.Гуральник, С.Ліпської, Н.Мозгальнової, І.Ростовської та ін.) науковців, присвячені різним аспектам фортепіанного навчання.

Практика засвідчує, що у студентів педагогічних коледжів недостатньо розвиненими залишаються ініціативність, самостійність, потреба в пошуково-дослідницькому підході щодо розкриття і музично-виконавського втілення художнього образу творів світової та національної музичної спадщини.

Незважаючи на постійний інтерес науковців до означеної проблематики, питання щодо методики роботи над розкриттям художнього образу музичного твору в процесі інструментальної підготовки студентів педагогічного коледжу залишаються недостатньо вивченими.

Актуальність досліджуваної проблеми посилюється необхідністю розв'язання низки суперечностей: між усвідомленням ролі міждисциплінарної інтеграції, що позначається на ефективності роботи над розкриттям художнього образу і недостатнім рівнем впровадження

інтегративних зв'язків; між визнанням важливості забезпечення особистісного, неповторного, тлумачення художньої інформації та відсутністю новітніх методичних розробок з цієї тематики.

Теоретична і практична значущість проблеми глибокого розуміння студентами сутності музичних образів в інтерпретаційному процесі, необхідність розв'язання вказаних протиріч, а також недостатній рівень теоретико-методичного дослідження окресленої проблеми, зумовили вибір теми дослідження: «Методика роботи над розкриттям художнього образу музичного твору в процесі інструментальної підготовки студентів педагогічного коледжу».

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику роботи над розкриттям художнього образу.

Об'єкт дослідження – процес інструментальної підготовки студентів педагогічних коледжів.

Предмет дослідження – методичне забезпечення процесу розкриття художнього образу музичних творів студентів педагогічного коледжу в процесі інструментальної підготовки.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел щодо висвітлення проблеми розкриття художнього образу в процесі інструментальної підготовки;
2. Уточнити сутність, зміст і структуру поняття «художній образ»;
3. Обґрунтувати компонентну структуру процесу розкриття художнього образу;
4. Обґрунтувати організаційно-педагогічні умови та принципи та розкриття художнього образу;
5. Визначити критерії та показники процесу розкриття художнього образу;

6. Змодельовати методіку роботи над розкриттям художнього образу як цілеспрямований процес, що ґрунтується визначених умовах;

7. Експериментально перевірити дієвість та ефективність запропонованої методичної моделі;

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять основні положення філософії освіти про системність і цілісність процесу художнього виховання; про сутність мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості; положення про соціальну зумовленість освіти і виховання; теорія естетичного виховання; провідні положення гуманістичного, аксіологічного, акмеологічного, індивідуально-особистісного, діяльнісного, творчого, інтегративного освітніх підходів; концептуальні дослідження в галузі мистецької освіти (А.Козир, Л. Куненко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова); теоретико-методичні засади вдосконалення виконавсько-інструментальної підготовки майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти (В. Буцяк, І. Гринчук, Н. Гуральник, Л. Гусейнова, Н. Згурська, М. Михаськова, М. Моїсеєва, Н. Мозгальова, Т. Пляченко, Г. Саїк, Г. Ципін, В. Шульгіна, О. Щербініна, Д. Юник та ін.); методичні праці з питань навчання гри на фортепіано (О.Алексєєв, Л.Баренбойм, Ге Де Юуй, Н.Гуральник, Лю Цинган, Г.Коган, Я.Мільштейн, Н.Мозгальова, Г.Нейгауз, Г.Ципін, Чжао Сяошень, А.Щапов, В.Шульгіна).

У дослідженні використовувалися теоретичні та емпіричні **методи**.

Теоретичні. З метою визначення понятійного апарату дослідження і розробки методичної моделі роботи над розкриттям художнього образу музичних творів в процесі інструментальної підготовки студентів педколеджу використано комплекс теоретичних методів: аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, аналогія, теоретичне моделювання;

Емпіричні. Ознайомлення з досвідом організації процесу музичного навчання і виховання студентів педагогічного коледжу та оцінка продуктів навчальної інструментально-виконавської діяльності, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, педагогічне спостереження,

опитування, творче завдання, бесіди, експеримент – для виявлення стану досліджуваного феномена у практиці, відстеження динаміки та перевірки ефективності розробленої авторської методики;

Практичне значення одержаних результатів дослідження обраної проблеми визначається впровадженням запропонованої методики роботи над розкриттям художнього образу в освітній процес мистецьких навчальних закладів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри музичного мистецтва та звітних науково-практичних конференціях студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев А. Художественный образ и гносеологическая специфика искусства: Методологические аспекты проблемы / Андрей Леонидович Андреев. М.: Наука, 1981. 193 с.
2. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. 2-е изд. Л.: Музыка, 1973. 144 с.
3. Барановська С. Підготовка вчителя початкових класів до музично-самоосвітньої діяльності: Дис. ...канд. пед. наук. К.: 1998 - 223 с.
4. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. М.: Наука, 1979. – 416 с.
5. Безклубенко С. Д. Всезагальна теорія та історія мистецтва / Сергій Данилович Безклубенко. К.: Б.в.,2003. 261 с.
6. Блудова В. В. Природа и структура художественного восприятия / В.В. Блудова // Эстетические очерки. М.,1997. Вып. 2. С. 117–152.
7. Бровко М. Мистецтво як естетичний феномен / М. М. Бровко. К.: Віпол,1999. 129 с.
8. Брушлинский А. В. Субъект: мышление, учение, воображение / А. В. Брушлинский. М. : Прогрес, 1996. С. 365-387.
9. Вернадский В.И. Начало и вечность жизни. – М.: Советская Россия, 1989. – 570 с.41, с. 482
10. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. М.: Педагогика, 1991. 480 с.
11. Гегель Г.В.Ф. Сочинения / Г.Гегель. Т. XIV. Лекции по эстетике. М.: АН СССР. 1958. 440 с.
12. Губенко О.В. Феномен інтуїції та інтелектуальна творчість // Практична психологія та соціальна робота. 1999. №7. С. 10 - 14.
13. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста : навч. посіб. / М. Давидов. К.: Музична Україна, 1997. 240 с.

14. Деменева Н.Н. Формирование педагогического мышления у студентов путем активизации обучения на интегративной основе (на материале подготовки учителей начальных классов): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 Н. Новгород. 1993. 17с.
15. Згурська Н.М. Формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 . К., 2001.184 с.
16. Зелінська Н. Индивидуальный подход к учащимся музыкантам как условие развития их творческой самостоятельности / На материале работы с музыкальными произведениями: Автореф. дис. ...канд.пед. наук. М.: 1988 - 15 с.
17. Зязюн І.А. Естетичні засади розвитку особистості: монографія \за ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. Чернівці : Зелена Буковина, 2006. С. 14-36
18. Ищенко В.А. Проблемы профессионального самовоспитания будущего учителя музыки: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. - М., 1991. 16 с.
19. Жупанін С. І. Педагогічні основи формування в молодших школярів художнього образу природи: автореф. дис.. ... д-ра пед.. наук: 13.00.01/ С. І. Жупанін. К., 1995. 46 с.
20. Жукова Н. Інтерпретація як компонент музичної творчості : естетичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.08 / Н. А. Жукова. К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003 14 с.
21. Захарова А.В., Андрущенко Т.Ю. Исследование самооценки младших школьников в учебной деятельности // Вопросы психологии. 1980. №4. С. 90-99.67
22. Каган М.С. Музыка в мире искусств. СПб.: Ut, 1996. 232с.85, 63
23. Карась 18-19 Карась Г. Музична шевченкіана / Г. Карась // Пісенний сад Маркіяна : навч.-метод. посібник для концертмейстерського класу / [упоряд. Є. Біркова]. Бережани : Музей книги, 2011. С. 34–38.

24. Казанцева Л.П. Основы теории музыкального содержания: Учеб. пособие/ Л.П.Казанцева. Астрахань: ИПЦ Факел, 2001. 368 с.
25. Кириленко Т.С. Основы психології: Короткий курс: Навч. посібник для вищ. навч. закладів неспец. фак. К.: МНТУ, 1996. 96с. 92
26. Кирнос Д.И. Индивидуальное и творческое мышление. М., 1992 171 с.
27. Коган Г. Работа пианиста / Г. Коган. М. : Классика-XXI, 2004. 204 с.53; 60; 88
28. Колот С.А. Психологические механизмы и условия формирования культуры эмоций студентов высших технических вузов: Дис... канд. псих. наук: 19.00.07. Одесса, 1999. 198 с.98, с. 30.
29. Конюхов Н.И. Словарь-справочник по психологии. М.: Полиграфресурсы, 1996. 160с.101, 124
30. Костюк О.Г. Сприймання музики і художня культура слухача / О.Г. Костюк К. : Наукова думка, 1965. 117 с.
31. Корыхалова Н. П. Интерпретация музыки : Теоретические проблемы музыкального исполнительства и критический анализ их разработки в современной буржуазной эстетике / Н. П. Корыхалова. Л. : Музыка, 1979. 208 с.
32. Котляревська О. І. Варіативний потенціал музичного твору: культурологічний аспект інтерпретування: автореф. дис... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 / Олена Іванівна Котляревська. К.: НМА України ім. І.П.Чайковського, 1996. 19 с.
33. Крицький В. М. Формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01/ В. М. Крицький. К.,1999. 180 с.
34. Лановик М. Функціонування художнього образу в різномовних дискурсах / М. Лановик. Т.: Екон.думка, 1998. 145 с.
35. Лизнева Т.П. Формирование умений и навыков самообразования у студентов в процессе выполнения учебно-творческих заданий: Автореф. дис. ... канд. пед .наук. Минск., 1993. - 18 с.

36. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М.Масол, О.В. Гайдамака, Є.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
37. Майданов А.С. Процесс научного творчества / А. С. Майданов. М. : Просвещение, 1983. 143 с.
38. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: навчальний посібник / Г.С. Меднікова ; М-во освіти і науки України. Київ : Знання, 2002. 214 с.
39. Медушевский В. В. К проблеме семантического синтаксиса / В. В. Медушевский // Советская музыка. № 3 -1973. С. 27.
40. Мигунов А.С. Художественный образ. Эстетический анализ / А.С. Мигунов. М.: Изд. МГУ, 1980. 97 с.
41. Мичурина Е. С. Формирование профессионального самоопределения студентов в условиях непрерывного технического образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04 / Е. С. Мичурина. Кемерово, 1999. 24 с.
42. Музична естетика античного світу / Вступ. нарис і зібрання текстів О.Ф.Лосєва.[Пер з рос. Є.А. Дроб'язка]. К.: Муз.Україна. 1974. 219 с.
43. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия / Е.В.Назайкинский. М.: Музыка, 1972. 383 с.
44. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепьянной игры: Записки педагога. Изд. 3-е. / Г.Г. Нейгауз. М.: Музыка, 1967. 310 с.
45. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. М.: Просвещение, 1995.
46. Николаева Е.И. Психология детского творчества / Е.И. Николаева. СПб.: Речь, 2006. 220 с.
47. Обуховский К. Психологическая теория строения и развития личности // Психология формирования и развития личности. М.: Наука, 1981. 365с.138, 64
48. Опанасюк О.П. Структурна феноменологія і типологія форм художнього образу: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / Опанасюк Олександр Петрович. К.,2005. 20 с.

49. Падалка Г. Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г.М. Падалка. К. : ОсвітаУкраїни, 2008. 274 с.
50. Петрушин В.И. Музыкальная психология: Учеб. Пособие для студентов и преподавателей / Петрушин Валентин Иванович. М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1997. 384 с.
51. Полатайко О.М. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва: автореф. дис. ... канд.. пед. н.: 13.00.02 / О.М. Полатайко. К., 2009. 20 с.
52. Полякова Е. С. Психологические основы музыкально- педагогической деятельности : монография / Е. С. Полякова. 2-е изд., испр Минск : БГПУ, 2005. 195 с.102, с. 127
53. Пономарев Я. А. Фазы творческого процесса / Я. А. Пономарев // Исследование проблем психологии творчества М., 1983. С. 3.
54. Пуриц І. Г. Гра на баяні. Методичні статті. Переклад з рос. мови / І. Г. Пуриц. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 232 с.
55. Раппопорт С.Х. О природе художественного мышления /Эстетические очерки, вып 2.-М., 1967;
56. Рикер П. Конфликт интерпретаций : Очерки о герменевтике / П.Рикер [пер. с фр. И. С. Вдовина]. М. : Канон-Пресс-Ц : Кучково поле, 1995.358 с.
57. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання : навч.-метод. посіб. К. : ІЗМН, 1997. 248 с.
58. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. [2-е изд.] (1946г.) - СПб.: 2002 - 720 с. (Серия "Мастера психологии")
59. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. Посібник. / О. П. Рудницька. Київ: АПН України, 2002. 269 с.
60. Методика роботи над музичним образом у процесі навчання підлітків гри на баяні (акордеоні): монографія / Володимир Степанович Салій. – Дрогобич: ДДПУ, 2013. – 136 с.
61. Сапаров М.Г. Художественное произведение как структура / М.Г. Сапаров. Л., «Музыка», 1987. 211 с.

62. Смирнов М.А. Эмоциональный мир музыки. М.: Музыка, 1990. 320с.195, 8
63. Соколова О.В. Основи інтеграції мистецьких знань (теоретико-методологічний аналіз) / О.В. Соколова // Теорія та методика мистецької освіти: Збірник наукових праць / Ред. колегія О.П.Щолокова та інші. К.: НПУ. 2001, - Вип. 2. С. 40-48.
64. Столович Л.Н. Жизнь, творчество, человек / Л.Н. Столович. М., 1985. 415 с.
65. Тарчинська Ю.Г. Формування у студентів-інструменталістів навичок виразного виконання в процесі вивчення курсу „Загальне фортепіано”: Дис.канд. пед. наук: 13.00.02. К. 2002. 193 с.
66. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей /Б.М. Теплов. М.: АПН РСФСР, 1947. 334 с.
67. Цагарелли Ю. А. Интегральное исследование профессионально важных качеств в структуре индивидуальности музыканта-исполнителя / Ю. А. Цагарелли, З. Х. Муштари // В сб. : Психолого-педагогические проблемы исследования индивидуальности в культуре и искусстве. – Челябинск, 1989. – С. 99–106.99-106]
68. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. М.: Просвещение, 1984. 173 с.
69. Щолокова О.П. Методика викладання світової художньої культури: [підручник] / Ольга Пилипівна Щолокова. К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. 194 с.
70. Якобсон П. М. Психология художественного восприятия / П.М.Якобсон М.: Искусство, 1972. 186 с.